

gospodarske, obrtniške in narodne.

zhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol eta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 10. avgusta 1881.

Obseg: Oklic. — Sušenje češpelj — naprava prunel. — Kakošni so pripomočki za ohranjenje sadnih in gozdnih dreves in kdo naj v prvi vrsti učitelja v tem predmetu podpira? — Pravila Vipavskega sadjerejskega društva. — Kako napravljati siršnik, našim sirarskim zádrugam v poduk. — Gospodarske novice. — Matica slovenska in pa slovenske šolske knjige. (Konec.) — O poštnih hranilnicah. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.**Oklic.**

C. kr. kranjska kmetijska družba bode iz državne subvencije, ki jo je za letošnje leto prejela od sl. ministerstva kmetijstva, podelila nekoliko podpore tudi za napravo in vzdržavanje šolskih vrtov pri ljudskih šolah in pa za povzdigo in zboljšanje domače ovčje reje.

1. Za napravo in vzdrževanje šolskih vrtov (drevesnic) bode dala krajnim šolskim svetom majhne zneske v denarji in darovala cepljena drevesca in cepiče, in to pred vsem takim šolam, katere nimajo še vrta, pa dokažejo, da so uže v posestvu za vrt dobro pripravnega zemljišča in da se krajni šolski svet v svoji dotični prošnji izrečno zaveže, da bode nemudoma za šolske namene pripraven vrt napravil ter ga za zmerom šoli kot učni pripomoček ohranil.

2. Za zboljšanje domače ovčje reje bode družba kmetijska nakupila nekoliko ovnov lepega ukviškega plemena na Koroškem in jih brezplačno darovala takim gospodarjem, ki v svoji po županstvu in župniku potrjeni prošnji dokažejo, da a) uže več let in precejšnje število redijo, b) da je njih kraj za ovčjo rejó posebno ugoden, in c) da jih je volja, dobljenega ovna, kolikor umna živinoreja dopušča, svojim sosedom za pleme prepuščati.

Prošnje za podporo šolskih vrtov in za ovne se imajo pismeno najzadnji čas do sv. Mihela vložiti podpisnemu glavnemu odboru. Ker so pa predstojniki podružnic kmetijskih v posamesnih okrajih po deželi poverjeniki glavnemu odboru, zato je treba, da resnico odboru vložene prošnje potrdi tudi predstojnik dotične kmetijske podružnice.

Glavni odbor c. k. kmetijske družbe
v Ljubljani 5. avgusta 1881.

Sušenje češpelj — naprava prunel.

Spisal Jak. Majdič.

Po marsikaterih krajih opazujem letos drevje z lepim sadjem dobro obloženo. Posebno sem videl v nekaterih vaseh Gorenjskega in Dolenjskega češpljeva drevesa polna. Premišljeval sem pri tej priliki, kako lepa svota denarja bi se lahko pridobila iz tega sadu, ko bi naši vaščani znali in — hoteli to sadje obrniti ter tako do večje vrednosti spraviti. Uže pred dvema letoma je sadjereje strokovnjak mnogo pisal o umnem sušenju sadja, posebno češpelj. Narisal nam je v „Novicah“ izvrstne sadne sušilnice, opisal način sušenja itd., a, žalibog, redka, da, prav redka je prikazen, če zaradi tega tū ali tam koga vprašam, da bi mi dal odgovor, da je kje tako sušilnico opazil. Kaj pomagajo našemu boremu kmetu časopisi, ako jih ne bere ali pa ne poslušá, ali hitro pozabi, kar je bral! Kmetijstvo je steber blagostanju, al od kodi hočemo ta steber dobiti, če se v ljudskih šolah ne vcepuje v glavo in v srca kmečki mladini nekako nagnenje do tega znanstva, ki bode prihodnjemu gospodarju pomagalo do boljih dohodkov in mu zljajšalo življenja breme. Ko pa je človek šoli odrastel, mu je branje kmetijskih knjig in kmetijskih časnikov živa potreba, v katerih najde dobrih naukov in dobrih svetov za umno gospodarstvo. Zato bi dolžnost vsacega iskrenega rodoljuba bila, nagovarjati in siliti kmeta, da bere ali si brati dá kmetijske časnike.

Pa obrnimo se nazaj k predmetu, ki na čelu stoji temu članku. Češplje se lahko na več načinov v denar spravijo, ali da navadne pa dobro posušene, neokajene prodamo, ali pa kot prunele, to je, da so olupljene in koščic oproščene, ali da kuhamo iz njih „žgano vino“ pod imenom „slivovica“.

Moj glavni namen je tū popisati, kako se delajo prunele. Predno se pa lotimo naprave prunel, moramo pred vsem imeti za to potrebne priprave: 1) pravo sušilnico, 2) kadilnico. Sušilnica ni ravno neobhodno potrebna, kajti ko je še solnce v pričetku jeseni močno, se vse to lahko na solncu opravi. Drugo je kadilnica. V to se lahko porabi prost zaboj, kateremu se naredijo od spredaj čisto prosta vrata, v zaboj pa देनेjo 2, 3 ali 4 lese. Lese se lahko napravijo čisto prsto iz vrbovih šibic; ako kdo hoče boljših, naredí naj jih iz deščic. Zaboj se mora dobro zamašiti, da žvepljeni

dim ven ne vhaja. Ko se denejo olupljene češplje notri, se pod lese postavi v posodo žrjavice in na-njo dá žvepla, da se tako dobro kadijo, to je, ožvepljajo.

Za napravo prunel je najboljšje vzeti še ne popolno zrelih češpelj. Delo samo vrši se pa tako: Češplje se olupijo (obelijo) kolikor mogoče natanko; ko so olupljene, se takoj nesó v zaboj, kjer se pustijo v žveplenem dimu dobrih par minut, da lepo rumene postanejo, a ne rujave; potem se denejo na solnce ali pa v dobro sušilnico (naše navadne domače sušilne peči temu ne vstrežajo), da dobro zvenejo; na to se jim vzamejo koščice ven na nasprotni strani peclja. Po vsem tem se tukaј tako stiskajo z dlanmi, da postanejo lepo okrogle in da dobijo podobo posušenih fig, kakor se v navadnih vencih kupujejo v štacunah. Ko jih tako pripravimo, jih denemo zopet na lese ali druge deske in na solnce par dni, da se do dobrega osušijo. Potem se vložijo v zaboje, katerim se strani prevrtajo. Vkladajo se pa tako, da se na dno dene dobra lega prunel, na-njo pa listja od breskev, ali pa še bolje listja od lavorike; na to pride zopet lega prunel, lega listja in tako naprej. Zdaj se spravijo prunele za daljno rabo ali prodajo.

Na ta način dobimo prav lepo svoto novcev za tako brez stroškov napravljene češplje. Zato poprimite se, dragi vaščani, tega dela!

Pri tej priliki naj posebno priporočim prečastiti duhovščini in pa večim kmetovalcem, ki imajo lepe sadne vrte in s prelepim sadjem obložena drevesca, naj bi začeli s svojim zgledom vnemati kmete, da začno bolj gospodariti s pridelanimi češpljami in ne ostanejo vedno gluhi nasproti opominu, ki ga jim daje naš Vodnik, rekoč:

Glej stvarnica vse ti ponudi,
Le jemat od nje ne zamudi;
Lenega čaka
Strgan rokal,
Palca beraška,
Prazen bokal!

Kakošni so pripomočki za ohranjenje sadnih in gozdnih dreves

in kdo naj v prvi vrsti učitelja v tem predmetu podpira?

V naši mili domovini se je pričela umna sadjereja posebno v novejši dobi pospeševati; najboljšega vspeha in nade imamo pa mi, dragi mi tovariši, se nadejati. Vsacemu od nas je znano, da so dobile naše šole v novomeškem okraji po trudopolnem prizadevanji c. kr. okrajnega glavarja gosp. Jos. Ekl-na in za šolski blagor vnetega c. kr. okrajnega nadzornika g. Antona Derganca z malimi izjemami sadne vrtove in drevesnice, katerih vrtnarji smo mi, dragi tovariši.

Prizadevati si hočemo, da našemu ubozemu kmetu k obilnejšim dohodkom pripomoremo v njegov blagor in korist. Naj nam bode vedno pred očmi izrek:

„Skrbi za huda leta
Moré uboz'ga kmeta.“

Gotovo je, da sadjereja zeló povzdiguje blagostan dežele, in da je sadje velikokrat krepka bramba zoper lakoto itd. Tudi se ne more trditi, da bi se zavoljo sadjereje kako drugo delo zanemarjalo.

Veselo je slišati, da se širi umna sadjereja v naši deželi; a vse več bi se še lahko storilo, ker je še veliko praznega prostora, ki je za sadno drevje zeló pripraven.

Da se pa tako imenitni namen doseže, je treba mladino podučevati v sadjereji in jo za njo vnemati.

Ako mladina doraste in skrbi za sadjerejo, daje sosedom lep zgled, in tako se širi ljubezen do sadjereje po naslednikih in se vedno bolj ustanovlja.

Nihče pa nima ugodnejše prilike, da v mlada srca cepi ljubezen do sadjereje, kakor učitelji, katerim je izročena kmečka mladina. Uže pri navadnem šolskem uku lahko učitelj učence vnema za sadjerejo, še večji prid pa bode za šolsko mladež, ako učitelj skrbi, da se marljivo dejansko poučuje v sadni drevesnici, in pri vsaki priliki v šoli bere in razlaga kaj iz vrtnarskih knjig.

Učitelj naj priporoča, da se sadno drevje marljivo snaži. Za snaženje in obrezovanje drevja sicer vsak letni čas ugaja, a najboljši so pozimski meseci; in ravno ob tem času ima sadjerejec in poljedelec za ta posel največ časa, ko drugo navadno delo miruje.

S snaženjem drevja si pa tudi kmetovalec dostikrat v zadregi ob zimskem času potrebnih drv dobiva v bližini svojega stanovanja, ter mu ni potrebno v po več ur oddaljeni gozd po-nje hoditi. — Ta prid naj bi si kmet in sadjerejec dobro v spomin vtisnil in ga nikdar ne izgrešil! Sadnemu drevju s tem pomaga k lepši rasti, boljšemu razvoju in bolj gotovi produktivnosti, sam sebi prihrani veliko težavnega dela, ter si zagotovi boljših dohodkov, drevje v krepki rasti in lepem razvoju ohrani.

Tudi se premalo ceni gnojenje sadnemu drevju. Mnogo dreves samo zato malo sadú donáša in nazadnje konec vzame. Pri sadjereji je tedaj zeló važno to, da sadjerejec drevju pripravnega gnoja daje v pravi razmeri in tudi v pravem času. Najbolje se sploh gnoj sadnemu drevju prileže iz strohljivih tvarin in v tekočem stanu, kajti tak gnoj hitreje v zemljo pride do koreninic drevesnih, ki ga srkajo; suhi gnoj nasproti le počasi s pomočjo deževnice v zemljo dohaja. Povodni gnoj se vlije v jamo, katera je kakega $\frac{1}{4}$ metra široka in pol metra globoka, ter se tako daleč od debla skoplje, dokler veje drevesa segajo. Ko je gnoj va-njo vlit, se zopet zasuje.

Najbolji čas drevju gnojiti je od spomladi do jeseni, in sicer zgodaj spomladi zato, da rast v drevesu izbudimo, — da drevo nastavlja sad, se mu prileže gnojenje malega in velikega travna.

Zatirajo naj se sadnemu drevju škodljive živali: miši, gosenice, metulji, sadni črv, brošči, mravlje, uši, ose itd. Koristne živali, ki sadjerejcem skazujejo posebno ljubav; med temi so: krt, netopirji, žolne, kukovice, senice, škorci, lastovke, žabe, krote, kuščarji, krešci in roparski hrošči, pajki in sploh tice pevke, ki živijo od različnih mrčesov in gosenic, ki sadjerejcu toliko škodo narejajo. Zatoraj so tiči sadjerejcu največi prijatelji. Toraj skrbimo, da si te dobrotnice ohranimo, da se množé, ti prijatelji in dobrotriki. Neporedni fantalini, ki ne znajo družega, nego stikati po gnjezdih in nedolžne živali moré, naj se ostro kaznujejo.

V prvi vrsti naj skrbé c. k. okrajna glavarstva, da se v tem smislu dani ukazi spolnujejo; pri vsaki županiji naj bi bila zapornica, v katero bi se neporedni fantalini, zatiralci tičev, zapirali, pa tudi odrašeni grešniki postavno kaznovali.

Sl. vlada veleva, naj bi učitelji skrbeli, da se mnogo valilnic, na pr. za škorce pripravi. Pa kaj? Mi učitelji naj bi skrbeli, neporedneži pa razdevali, kar mi ohranimo!

Na zgornjem Avstrijskem, kjer se zeló marljivo s sadjerejo bavijo, nahaja se skoraj na vsakem vrtu več valilnih tružic za škorce. (Konec. prih.)